

LIETUVOS RESPUBLIKOS
SEIMAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KANCELIARIJOS
INFORMACIJOS IR KOMUNIKACIJOS DEPARTAMENTO
TYRIMŲ SKYRIUS

Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius Tel.: (8 5) 239 6170 / 239 6185
El. p.: tyrimai@lrs.lt; info@lrs.lt; ikd@lrs.lt www.lrs.lt/info

Analitinė apžvalga
17/29

2017-03-30

Neįmokinės pensijos Europos Sąjungos valstybėse narėse

Praėjusio amžiaus paskutiniame dešimtmetyje tapo aišku, kad senosioms senatvės apsaugos sistemoms, paveldėtoms iš socialistinės praeities, būtinos reformos, kad būtų sustiprintas jų finansinis tvarumas, atsparumas demografiniams iššūkiams ir prisitaikyta prie naujos ekonominės tvarkos. Buvo vykdomos parametrinės ir sisteminės reformos, pereinant prie įmokinių pensijų¹.

Jei finansavimo formų modeliu pasirinktas komercinis draudimas, tai dažniausiai tokiam modeliui apibūdinti naudojama sąvoka *socialinis draudimas*. Socialinio draudimo finansavimo šaltiniai yra socialinio draudimo mokesčiai arba įmokos.

Kaip pažymima Europos Parlamento 2014 m. studijoje *Pensijų schemas*², bet kurioje socialinio draudimo schemoje egzistuoja neišvengiama sąsaja tarp įmokų į schemą ir išmokų iš jos. Jeigu įmokos į schemą ir šios schemas sukuriamos pajamos neatitinka bendro išmokų lygio, tai tokia schema patirs nesėkmę. Vienintelė išeitis – arba rasti papildomus finansavimo šaltinius, arba sumažinti išmokas. Yra neįmanoma, išskyrus trumpojo laikotarpio sprendimus, turėti gyvybingą socialinio draudimo schemą, jei išmokos ir įmokos nustatomos nepriklausomai vienos nuo kitų.

Sąsaja tarp įmokų į schemą ir išmokų iš jos gali būti įgyvendinama pagal dviejų tipų schemas: finansuojama ir nefinansuojama.

Finansuojama schema – tai schema, kurioje įmokos mokamos tam, kad būtų sukauptas fondas, iš kurio bus mokamos išmokos. Mokėtojo mokamos įmokos išsaugomos fonde kaip individuali pensija, remiantis faktiniu arba aktuariniu³ pagrindu. Santykis tarp įmokos ir išmokos apibrėžtas pačios schemas struktūroje. Išmokos yra pagrįstos faktinėmis mokėtojo įmokomis arba įmokomis jo naudai arba padengiamos iš bendrų įmokų. Išmokų padengimas iš visų įmokų siejamas su užimtumo laikotarpiu, tokiu kaip 30 ar 40 metų. Tie, kurie įmokas moka trumpiau, negali tikėtis visos išmokos.

Nefinansuojama schema – tai schema, kurioje iš dabartinių įmokų finansuojamos dabartinės išmokos. Tokioje schemoje nėra ekonominio ryšio tarp įmokos ir išmokos bei išmokos priskirimo konkrečiam asmeniui. Asmuo, mokantis įmokas šiandien, gali tikėtis, kad jam sulaukus pensinio amžiaus, kiti mokės įmokas, iš kurių bus finansuojama jo pensinė išmoka.

Neįmokinės pensijos pagal kriterijus ir formą identiškos pagal Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymą⁴ mokamoms valstybinėms pensijoms ES valstybėse narėse nėra paplitę. Galima aptikti tik tam tikrus tokių pensijų schemų elementus.

Airijoje pagal Socialinės gerovės įstatymo reformos ir pensijų įstatymą⁵ gali būti mokama neįmokinė valstybės pensija (*State Pension (Non-Contributory)*). Ši pensija yra apmokestinama.

¹ Dr. Katharina Müller, German Development Institute (DIE). *Towards contributory approaches: pension reform in the transition countries*: https://www.die-gdi.de/uploads/media/Towards_contributory_approaches.pdf

² European Parliament. *Pension Schemes*:

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2014/536281/IPOL_STU\(2014\)536281_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2014/536281/IPOL_STU(2014)536281_EN.pdf)

³ Susijęs su galimos rizikos (pvz., gyvenimo trukmės) išmokai vertinimu naudojant įvairius duomenis ir statistinius skaičiavimus.

⁴ Šiame darbe nenagrinėjamos profesinės pensijos.

Valstybės pensija gali būti mokama asmenims, sukausiems 66 metus, neturintiems teisės į visą įmokinę valstybės pensiją (*State Pension (Contributory)*) arba jos dalį. Pažymėtina, kad, jei asmuo nemoka nustatyto metinio vidutinio socialinio draudimo įmokos dydžio nustatytu laikotarpiu, tai jo savaitinė įmokinė valstybės pensija gali būti 92 EUR.

Neįmokinė valstybės pensija skiriama ir mokama asmenims:

- sukausiems 66 metus;
- kurie atitinka teste nustatytus patikrintus kriterijus dėl pajamų, įskaitant darbo pajamas, sukauptą kapitalą (indėlius, investicijas, turtą, išskyrus gyvenamąjį būstą), asmeniškai naudojamo turto pajamas;
- kurie atitinka gyvenamajai vietai keliamas sąlygas.

Didžiausias savaitinis neįmokinės valstybės pensijos dydis nuo 2017 m. kovo 10 d. yra:

- asmenims nuo 60 iki 80 metų amžiaus – 227 EUR;
- asmenims, vyresniems kaip 80 metų amžiaus – 237 EUR;
- padidėjimas dėl išlaikomo suaugusio asmens – 150 EUR;
- padidėjimas dėl išlaikomo vaiko – 29,80 EUR.

Pažymėtina, kad su šia pensija gali būti mokamos papildomos gerovės išmokos, pavyzdžiui, nuomos priemonė, vieno gyvenančio asmens išmoka, namų ūkio komunalinių paslaugų išmoka, viešojo transporto išmoka ir pan.

Pagal **Estijos** senatvės pensijų palankiomis sąlygomis įstatymą⁶ teisė gauti senatvės pensiją palankiomis sąlygomis suteikiama nuolatiniais Estijos gyventojams, dirbusiems nustatytu laikotarpiu, būtinu senatvės pensijai gauti.

Asmenys, kurie dirbo Estijoje ne trumpiau kaip 15 metų, gali gauti senatvės pensiją palankiomis sąlygomis tokiais atvejais ir forma:

- motina, tėvas, įtėvis, globėjas, rūpintojas auginę vaiką su negalia iki 18 metų ne trumpiau kaip 8 metus arba 5 vaikus ne trumpiau kaip 8 metus – likus 5 metams iki sukankant pensinį amžių;
- motina, tėvas, įtėvis, globėjas, rūpintojas auginę 4 vaikus ne trumpiau kaip 8 metus – likus 3 metams iki sukankant pensinį amžių;
- motina, tėvas, įtėvis, globėjas, rūpintojas auginę 3 vaikus ne trumpiau kaip 8 metus – likus 1 metams iki sukankant pensinį amžių;
- sukakę 45 metus asmenys, kenčiantys nuo žemaūgiškumo (*pituitary dwarfism*);
- reabilituoti asmenys, neteisėtai buvę įkalinti arba ištremti – likus 1 metams iki sukankant pensinį amžių už kiekvienus metus praleistus įkalinimo įstaigoje arba tremtyje (bet ne daugiau kaip 5 metams iki sukankant pensinį amžių);
- Černobylio atominės elektrinės avarijos likviduotojai – likus 5 metams iki sukankant pensinį amžių.

Tais atvejais, kai senatvės pensija mokama palankiomis sąlygomis dėl vaikų, tai tokias sąlygas gali gauti tik vienas asmuo ir dėl to asmenys turi susitarti tarpusavyje raštu⁷.

Įstatymo⁶ 1 straipsnyje nustatyta, kad represuotiems arba jiems prilygintiems asmenims iš valstybės biudžeto mokama represuoto asmens metinė išmoka – 192 EUR.

Pagal **Latvijos** valstybės socialinių išmokų įstatymą⁸ nuostatas Latvijos piliečiai ir ne piliečiai, užsieniečiai ir asmenys be pilietybės, nuolat gyvenantys Latvijoje, arba gyvenę joje ne trumpiau kaip 60 mėnesių, turintys priskirtą asmens kodą gali gauti valstybės socialinio draudimo senatvės išmoką, skiriamą iki gyvenimo pabaigos. Pagal įstatymo 13 straipsnį tokią išmoką gali gauti asmuo, kuris negauna valstybės garantuojamos senatvės pensijos (turi trumpesnę nei 15 metų

⁵ The Social Welfare Law Reform and Pensions Act 2006: <http://www.irishstatutebook.ie/eli/2006/act/5/enacted/en/html>
⁶ The Old-Age Pensions under Favourable Conditions Act: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/511112013009/consolide>

⁷ The Social Insurance Board: <http://vana.sotsiaalkindlustusamet.ee/old-age-pension-under-favourable-conditions-3/>
⁸ Valsts sociālo pabalstu likums: <https://m.likumi.lv/doc.php?id=68483>

darbo stažą) arba išmokos, susijusios su nelaimingu atsitikimu darbe arba profesine liga, nedirba, yra sukakęs pensinį amžių.

Tokios išmokos mokėjimas nutraukiamas tuo laikotarpiu, kuriuo asmuo yra visiškai išlaikomas valstybės (valstybės finansuojamoje socialinės globos, arba socialinės reabilitacijos arba įkalinimo įstaigoje) arba išvyksta iš Latvijos nuolat gyventi į užsienį.

Valstybės socialinio draudimo senatvės išmokos dydis yra 64,03 EUR per mėnesį⁹.

Suomijoje dvi pensijų sistemos – su uždarbiu susijusi pensija ir nacionalinė pensija kartu su garantuota pensija – papildo viena kitą.

Su uždarbiu susijusi pensija priskirta darbdavio atsakomybės sričiai: darbdavys vykdo pensijų draudimo politiką ir moka draudimo įmokas. Individualią veiklą vykdančias asmuo rūpinasi savo draudimo įmokomis pats.

Pagal Nacionalinių pensijų įstatymą¹⁰ nacionalinė pensija ir garantuota pensija skiriamos tiems pensininkams, kurie neuždirbo su uždarbiu susijusios pensijos arba jų pensija labai maža, ir kuriuos apima Suomijos socialinio draudimo sistema. Šias pensijas finansuoja valstybė. Pensijos dydis priklauso nuo to, kiek ilgai asmuo dirbo arba gyveno Suomijoje, nuo šeimyninės padėties. Tikintis nacionalinės pensijos pajamos negali būti didesnės nei nustatytas pajamų ribojimas.

Garantuota pensija užtikrina pensininkams minimalias pragyvenimui reikalingas pajamas. Garantuotos pensijos suma apskaičiuojama iš visos garantuotos pensijos atimant kitas gaunamas pensijas¹¹.

Pažymėtina, kad pensijos Suomijoje apmokestinamos (nuo ~ 900 EUR). Pavyzdžiui, jei 2017 m. vieno gyvenančio asmens su uždarbiu susijusios pensijos dydis yra iki 193,98 EUR, tai jo bendra pensija turi būti 760,26 EUR, iš jų: nacionalinė pensija bus 559,60 EUR, garantuota pensija 6,68 EUR¹².

Jei 2017 m. vieno gyvenančio pensininko su uždarbiu susijusios pensijos dydis yra 1 000 EUR, tai jo bendra pensija apskaičiuojama taip: su uždarbiu susijusi pensija 1 000 EUR *plus* nacionalinė pensija 156,60 EUR *plus* garantuota pensija 0 EUR lygu 1 156,60 EUR *minus* mokesčiai 97,07 EUR lygu 1 059,53 EUR.

Jei 2017 m. pensininko, gyvenančio su kitu asmeniu, su uždarbiu susijusios pensijos dydis yra 1 000 EUR, tai jo bendra pensija apskaičiuojama taip: su uždarbiu susijusi pensija 1 000 EUR *plus* nacionalinė pensija 85,54 EUR *plus* garantuota pensija 0 EUR lygu 1 085,54 EUR *minus* mokesčiai 69,54 EUR lygu 1 016 EUR.

Jei 2017 m. vieno gyvenančio asmens su uždarbiu susijusios pensijos dydis yra 1 500 EUR, tai nei nacionalinės, nei garantuotos pensijos jis negauna. Jo gaunama pensija apskaičiuojama taip: su uždarbiu susijusi pensija 1 500 EUR *minus* mokesčiai 230,10 EUR lygu 1 269,90 EUR. Jei 2017 m. pensininko, gyvenančio su kitu asmeniu, su uždarbiu susijusios pensijos dydis yra 1 500 EUR, tai ji apskaičiuojama taip pat¹³.

Parengė

Informacijos ir komunikacijos departamento

Tyrimų skyriaus

patarėja

Gitana Albaitytė

Tel. (8 5) 239 6876, el. p. gitana.albaityte@lrs.lt

⁹ The State Social Insurance Agency: <http://www.vsaa.lv/en/services/seniors/state-social-security-old-age-allowance>

¹⁰ Kamsneläkelaki 11.5.2007/568:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070568?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=kamsnel%C3%A4kelaki>

¹¹ The Finnish pension system: <http://www.infopankki.fi/en/living-in-finland/work-and-enterprise/pension>

¹² Pažymėtina, kad skaičiavimuose neatsižvelgta į bažnyčios mokesčių ir savivaldybių mokesčių.

¹³ Examples of total pension and net pension amounts in 2017: <http://www.kela.fi/web/en/pension-income-and-taxation>